

Azınlıkça Dergisi

Sayı: 58 - Temmuz 2010

Agos - Temmuz 2010

Herkül Millas

Geçenlerde (27.6.2010) Hürriyet gazetesinde bir haber vardı: AB Genel Sekreterliği, yazışmalarında “gayrimüslim” yerine “farklı inanç grupları” kavramını kullanma kararı almış. Devlet Bakanı Egemen Bağış, Süryani Kadim Ortodoks Patrik Vekili Yusuf Çetin’in “Aramicede Müslim, ‘inanan’ anlamına geliyor, bizi ‘gayrimüslim’ kavramıyla tanımladığınızda inanmadığımızı söylüyorsunuz” uyarısı üzerine değişikliğin yapıldığını söylemiş.

Bakan şunları da eklemiş: Bu dilbilimsel açıklama sayesinde fark ettik ki hata yapıyoruz. Bu dilbilimsel ve teolojik uyarıyı hükümetteki arkadaşlarımla da paylaştım; ‘Gayrimüslim’ kavramını kullanmaktan vazgeçtik.

Haberin duyurulma biçiminden ve bakanın memnun ve kıvancını gizlemeyen halinden bu değişikliğin olumlu bir adım olduğu sonucuna varmamız gerekiyor. Hem artık kimseye “inançsızsın” denmeyecek hem de azınlıktan birilerinin istekleri göz önünden alınacaktı.

Ama kendi hesabıma ne yazık ki bu sevinci yaşayamadım. Nelere takılıp kaldım, neler geldi aklıma neler!

En başta, bakanın söylediklerine inanılırsa, yüzyıllarca azınlıklara (Hıristiyanlara ve Yahudilere) “Gayrimüslim” denirken “inançsız” yani kâfir/gâvur denmiş.

Oysa ben bir azınlık üyesi olarak bu terimde böyle bir yermeyi hiç hissetmemiştim; ve hâlâ hissetmiyorum. Lozan Antlaşmasının Fransızca metnindeki (ki anlaşmanın aslıdır) “minorités non-musulmanes” terimini, bütün dünyanın anladığı biçimde, ben hâlâ “Müslüman olmayan azınlıklar” anlamında anlıyorum.

Ama Müslüman olmayan azınlıkların “farklı bir inanç” üyesi oldukları nasıl biliniyor?

Batı Trakya’daki azınlığın “Türk” olduğu resmi tezi de bu arada değişmiş oluyor mu? Batı Trakya’daki “musulmanes” da şimdi, Yunan resmi tezine göre “farklı bir din grubu” olmuş oldu mu?

Yoksa bugüne dek olduğu gibi, hâlâ bir tarafta dini gruplar ama öteki yanda etnik gruplar mı görülüyor?

Bir sözün (ve kelimenin) etimolojisi başkadır, anlamı başkadır. Etimolojiye bakıp anlam çıkarmaya başlarsak konuşamaz oluruz.

Bir örnek verip bu etimoloji/anlam anlaşmazlığına bir açıklık getireyim. “Azınlıkların durumu bir trajedidir” dendiğinde ve “trajedi” kelimesinin etimolojisine baktığımızda “tragos-odi”yi buluruz; yani “keçinin şarkısını”!

Şimdi birileri çıkıp sen azınlıkların durumunu keçinin şarkısına benzettin derse ne olacak! Örnekler sonsuzdur: Opera “iş”, Avrupa “Zeus’un Fenikeli sevgilisi”, lezbiyen “Lesbos/Midilli sakini” mi sayılacak? Yani ben dilbiliminin algılama konusunda farklı bir inanç grubundayım!

Etimolojileri bir yana bırakmak şart diyorum.

Ama bir an için bu etimoloji anlayışını kabul etsek bile mantıken vardığımız nokta başka sorunlar içeriyor.

Saygılı davranarak hepimizin “inançlı” (yani “Müslüman”) sayılmamız gerektiğine göre, şimdi (tırnaksız ve Kuran’a inanan) Müslümanlarla (tırnaklı ve Kuran’a inanmayan) “Müslümanları” nasıl ayıracağız?

“Gayri” sözü beğenilmediğinden “farklı” öneriliyor. Ama neden Hıristiyanlar (ve Yahudiler) farklı sayılıyor da (tırnaksız) Müslümanlar farklı sayılmıyor? Bence onlar da farklı! Bana göre farklı...

Aslında her inanç grubu öteki inanç grubuna göre farklıdır.

Yalnız “bazı” grupları farklı sayarsak, zımnen inancın birini de “farklı olmayan” veya “normal” sayıyoruz demektir.

Aslında bu düzenlemeleri yapanların aklında şöyle bir yapı var: Herkes ve her grup mutlaka bir dine bağlıdır. Türkiye’de normal olan din Müslümanlıktır; bunun dışında da bazı farklı inançlar var.

Bu yeni terminoloji inanç gruplarını artık Müslim ve Gayri-Müslim olarak değil, normal ve farklı olan olarak ele almakta.

Yani inanç temelinde saygılı olmaya çalışılırken (ki alanda saygılı olmaya çalışıldığından kuşku yok) toplumsal ve anayasal açıdan bir gerileme yaşanmaktadır. Gündeme dolaylı olarak asıl olan ve farklı olan dinler ve gruplar kategorileri gelmiş olmakta. Ama belki daha önemlisi negatif bir tanımlama ile (“Müslüman olmayan”) Lozan Antlaşmasında tanınmış olan azınlıklar artık bir din grubu olarak ele alınıyor demektir: farklı dinden kimseler! Düne kadar Müslüman olmayanlar bir dine bağlı olmadan da (Müslüman olmamaları yeterliydi) azınlık üyesi sayılırken artık, farklı da olsa, “farklı bir dinin” üyesi veya bir dini cemaat olarak algılanmaya başlanacak. Yani azınlık üyeleri artık bir din grubu sayılmaktadır. Anayasanın laiklik ilkesine

pek uygun olmayan bir sınıflamadan söz ediyoruz.

Ama asıl önemlisi, en nihayetinde, kime ne “diyeceğimiz” pek önemli değil, birilerine nasıl “davranacağımız” temeldir. “Bir şey demek” çok kolay “yapmak” zordur. İşin kolayına kaçarak bir şeyler “söylerken” de sorumluluklarımızdan kaçınmamız da kolaylaşıyor. Eskiden de gâvura gâvur denmemeye başlandı (veya denmemeye çalışıldı) da ne oldu ki? Bence (kimilerine göre ne yapacağımızı bilmediğimiz baş belası) azınlıklara din açısından değil de insan açısından ve hele eşitlik ve insan hakları açısından ve samimi bir biçimde bakabilirsek iyi bir başlangıç olurdu. Yetmiş yıl boyunca kendi iradesi dışında “Gayrimüslim” olarak muamele görmüş biri olarak maruzatım böyledir!